

Källvatten

Stödjande instruktion för kommuner

Här hittar du information om kontroll av källvatten. Du får veta hur källvatten definieras, vilken behandling som är tillåten, mikrobiologiska och kemiska kvalitetskrav samt vad som gäller för hur källvatten ska märkas.

Krav på källvatten

Källvatten är ett grundvatten som är avsett att användas som dricksvatten i sitt naturliga tillstånd. Se 3 § LIVSFS 2003:45. Det innebär att livsmedelsföretagaren måste säkerställa att vattentäkten är skyddad mot mikrobiologiska och kemiska föroreningar. Detta görs genom regelbundna undersökningar.

Produktion av källvatten omfattas av kraven på HACCP-baserade förfaranden. Se artikel 5 i förordning (EG) nr 852/2004.

HACCP och flexibilitet

Källvatten måste förpackas vid vattentäkten. Se 3 § LIVSFS 2003:45.

Utvinning

Hur utvinning och förpackning av källvatten får utföras beskrivs i 7 § LIVSFS 2003:45.

En anläggning för utvinning av källvatten omfattas av kraven om HACCP i artikel 5 i förordning (EG) nr 852/2004. Det finns dock mycket begränsade möjligheter till att motverka eventuella kvalitetsproblem genom beredning av källvattnet. Kvalitetskraven ska i princip redan vara uppfyllda i det vatten som utvinns ur vattentäkten.

En anläggning som förpackar källvatten ska uppfylla relevanta krav i framför allt i bilaga II till förordning (EG) nr 852/2004. Även utrustningen för utvinning av vattnet ska ha installerats på ett sätt som motsvarar dessa krav. Vattnets kvalitet och sammansättning får inte påverkas av vare sig tappningsanläggning eller utrustning för utvinning.

Behandling

Källvatten får behandlas eller beredas i mycket begränsad omfattning jämfört med dricksvatten som omfattas av SLVFS 2001:30. Bestämmelser om behandling av källvatten finns i 8-10 §§ LIVSFS 2003:45.

Livsmedelsföretagaren måste genom undersökningar av vattnet kunna visa att behandlingen inte har förändrat det normala antalet mikroorganismer i vattnet. Källvatten får inte desinfekteras. Se 10 § LIVSFS 2003:45.

Behandlingssteg som är tillåtna

- Filtrering och dekantering för att avlägsna vissa instabila ämnen, se 8 § a LIVSFS 2003:45.
- Behandling med ozonberikad luft för att separera vissa föreningar, se 8 § b LIVSFS 2003:45.
- Avlägsnande av fri koldioxid eller till- eller återförande av koldioxid enligt särskilda villkor, se 8 § c och d LIVSFS 2003:45.
- Avlägsnande av fluorid i enlighet med villkoren i förordning (EU) nr 115/2010.

Ozonbehandling ska i förväg ha anmälts till kontrollmyndigheten. Livsmedelsföretagaren måste visa att ozonbehandlingen inte förändrar antalet mikroorganismer, eller ger förhöjda halter av de ämnen som anges i bilaga 2 till LIVSFS 2003:45 eller på annat sätt påverkar vattnet så att det kan komma att utgöra en risk för människors hälsa. Se 9 § LIVSFS 2003:45.

Observera att för bromat gäller gränsvärdet i bilaga 2 till LIVSFS 2003:45 och inte gränsvärdet i bilaga 2 till SLVFS 2001:30.

Kontrollmyndigheten ska säkerställa att ozonbehandling i enlighet med 8 § b LIVSFS 2003:45 är motiverad på grund av vattnets sammansättning av järn-, mangan-, svavel- eller arsenikföreningar samt att verksamhetsutövaren ser till att behandlingen är effektiv och oskadlig. Se 18 § i samma föreskrifter.

Förpackning

Livsmedelsföretagaren bör ha rutiner för att se till att förpackningarna inte kan påverka vattnets mikrobiologiska och kemiska egenskaper. Se 11-12 §§ LIVSFS 2003:45. Livsmedelsföretagaren kan visa detta genom mikrobiologiska och kemiska undersökningar.

Livsmedelsföretagaren ska försäkra sig om att de förpackningar och förslutningar som används uppfyller kraven i lagstiftningen om material i kontakt med livsmedel. Kraven finns bland annat i förordning (EG) nr 1935/2004 och förordning (EU) nr 10/2011. Det kan finnas andra förordningar som avser material i kontakt med livsmedel som också är tillämpliga.

Material i kontakt med livsmedel

Förpackningarna ska kunna tillslutas så att vattnet inte förorenas eller förfalskas. Se 12 § LIVSFS 2003:45. Man ska alltså inte kunna öppna förpackningarna och byta ut innehållet mot exempelvis vanligt kranvatten.

Transport

Källvatten få endast transporteras i konsumentförpackningar. Se 13 § LIVSFS 2003:45. Vattnet får alltså inte transporteras i exempelvis tankar till en tappningsanläggning.

Mikrobiologiska kvalitetskrav

Krav på vattnets mikrobiologiska kvalitet vid vattentäkt, efter förpackning och vid saluhållandet finns i 14-15 §§ LIVSFS 2003:45. Här framgår också hur analyserna ska utföras. Kriterier för när utvinningen av källvatten måste avbrytas finns i 16 §.

Livsmedelsföretagaren ska kunna visa vad som är vattnets naturliga innehåll av mikroorganismer och även kunna visa att vattnet inte innehåller fler mikroorganismer vid saluhållandet än vad som motsvaras av en normal ökning jämfört med innehållet av mikroorganismer vid vattentäkten.

Antalet mikroorganismer får efter förpackning inte överstiga:

- 100 per milliliter odlade vid 20-22°C
- 20 per milliliter odlade vid 37°C

Källvatten får inte innehålla parasiter, sjukdomsframkallande mikroorganismer, E.coli, koliforma bakterier, Clostridium perfringens inbegripet sporer eller Pseudomonas aeruginosa. Detta gäller både vid vattentäkten och när det saluhålls.

För att kontrollera att den mikrobiologiska kvaliteten upprätthålls bör livsmedelsföretagaren utföra regelbundna undersökningar. Omfattningen av de regelbundna undersökningarna bestäms genom HACCP-baserade förfaranden.

Livsmedelsföretagaren kan utföra egna kontroller av mikrobiologiska parametrar på eget laboratorium. Det måste då kontrolleras att de metoder som används är anpassade för analys av vatten. Tänk på att mikrobiologiska analyser som utförs med olika metoder oftast inte ger jämförbara resultat eftersom de substrat som används kan ge olika tillväxt av olika bakteriestammar.

Det kan alltså bli skillnader i analysresultaten om livsmedelsföretagaren har eget laboratorium men även skickar analyser externt vilket man måste ta hänsyn till när resultaten jämförs. Livsmedelsverket rekommenderar att de standardmetoder som anges i bilaga 4, avsnitt A till SLVFS 2001:30 används.

Förorening av vattnet

Om det konstaterats att vattnet inte uppfyller de mikrobiologiska kraven i 14 – 15 §§ LIVSFS 2003:45 ska utvinningen av vattnet genast avbrytas. Det gäller även det normala antalet mikroorganismer som bestämts av livsmedelsföretagaren. Utvinningen får inte återupptas förrän livsmedelsföretagaren har visat att orsaken till föroreningen är åtgärdad och vattnet uppfyller kraven igen. Livsmedelsföretagaren bör ha rutiner som

visar under vilka omständigheter utvinningen av vattnet kan komma att avbrytas. Se 16 § i samma föreskrifter.

Kemiska kvalitetskrav

Källvatten ska uppfylla kraven på förpackat dricksvatten i bilaga 2 till SLVFS 2001:30. Observera att för koliforma bakterier gäller kravet i 15 § b LIVSFS 2003:45 och för Clostridium perfringens gäller kraven i 15 § c LIVSFS 2003:45. För bromat gäller gränsvärdet i bilaga 2 till LIVSFS 2003:45 och inte gränsvärdet i bilaga 2 till SLVFS 2001:30.

Kemiska och radioaktiva parametrar

Analyser

Livsmedelsverket rekommenderar att analyser av källvatten sker med ackrediterade metoder när så är möjligt.

Märkning

Generella krav på märkning av källvatten finns i förordning (EU) nr 1169/2011 och LIVSFS 2014:4. Se 21 § LIVSFS 2003:45.

Information och märkning

Handelsbeteckning samt namn och plats för vattentäkten

Förpackningar med källvatten ska märkas med vattentäktens namn och platsen där vattentäkten ligger, om den uppgiften inte framgår av namnet (handelsbeteckningen) på vattnet. Se 23 § b-c LIVSFS 2003:45. Namnet på en ort eller en plats får bara ingå i en handelsbeteckning om vattnet utvinns där. Se 26 §. Källvatten från en och samma vattentäkt får endast saluhållas under en handelsbeteckning. Se 27 §.

Om märkningen på de förpackningar i vilka källvatten saluhålls innehåller en handelsbeteckning, och det inte framgår av denna vad vattentäkten heter eller var vattentäkten är belägen, måste namnet på vattentäkten eller platsen för vattentäkten anges med bokstäver som är minst en och en halv gång så höga och breda som den största av bokstäverna som används för handelsbeteckningen. Se 28 §.

Märkning vid behandling av vattnet

Vissa behandlingar av vattnet ska framgå av märkningen

- Om järn-, mangan-, svavel- och arsenikföreningar separerats genom ozonbehandlad luft ska vattnet märkas "Vattnet har genomgått tillåten behandling med ozonberikad luft". Se 25 § LIVSFS 2003:45.
- Om fluorid avlägsnats i enlighet med förordning (EU) nr 115/2010 ska vattnet märkas "Vatten behandlat med en tillåten adsorptionsmetod". Se artikel 4 i förordningen.

Senast uppdaterad 9 oktober 2019 Ansvarig grupp SV_SL